



<https://dergipark.org.tr/pub/saga>

Neorealist ve Neoklasik Realist Perspektiflerden Küba Füze Krizi Analizi

Analyzing The Cuba Missile Crisis From Neorealist And Neoclassical Realist Perspectives

Sıdıka İrem ALTUNSUYU ^{1,*} 

¹Milli Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü, Güvenlik Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Yüksek Lisans Öğrencisi, 06100, Çankaya/ANKARA

Özet

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 31.01.2025
Düzeltilme: 16.02.2025
Kabul: 04.03.2025

Keywords

Cuban Missile Crisis
Neorealism
Neoclassical Realism
Balance of Powers

Anahtar Kelimeler

Küba Füze Krizi
Neorealizm
Neoklasik Realizm
Güçler Dengesi

Güç kavramı, yüzyıllardır devletlerin ana hedefi olmuş stratejilerini, hamlelerini, politikalarını belirlemiştir. Ulus devlet sisteminin anlaşılması için ortaya atılan teoriler, farklı açılardan güç kavramını ele alarak devletlerin ve bireylerin davranışlarını açıklamaya çalışmıştır. Neorealist görüş, sistem düzeyinde devletleri inceleyerek anarşik uluslararası sistemin devletleri güç arayışına mecbur bıraktığını belirtmektedir. Neoklasik realist görüş ise, birey düzeyinde bir bakış açısı geliştirerek sistemdeki güç algısını devletleri yöneten liderlerin algısının şekillendirdiğini vurgulamıştır. Küba Füze Krizi hem devlet hem de birey düzeyinden incelendiğinde güç kavramına çok boyutlu bakış açısı sağladığından önem arz etmektedir. Neorealist teoriye göre, devletlerin liderlerin algularını ve iç politikayı göz ardı ederek çıkarları doğrultusunda stratejiler belirlemektedir. Neoklasik teori lider algısı, iç siyaset, itibar ve bürokrasi bağlamında inceleme yaparak sistemin getirdiği dinamikleri odağa almaz. Kriz süreci Domuzlar Körfezi Çıkarması'ndan iki ülkenin anlaşma yapma sürecine kadarki tarihsel bağlamda ele alınmıştır. Ek olarak, bahsi geçen iki teori arasında karşılaştırma yapılarak kriz incelenmiştir. Her iki teori farklılıklar oluşturarak sisteme zenginlik katmış, çok boyutlu incelemeler yaparak Küba Füze Krizi'nin değerlendirilmesini kapsamlı hale getirmiştir.

Abstract

For ages, states' plans, actions, and policies have been shaped by the concept of power as their primary goal. Theories proposed to better comprehend the nation-state system have attempted to explain state and individual behaviour by approaching the concept of power from various perspectives. The neorealist perspective examines states at the system level, claiming that the anarchic international system forces states to pursue power. The neoclassical realism approach, on the other hand, established an individual-level viewpoint and emphasised that the sense of power in the system is influenced by the perception of the leaders who govern the states. The Cuban Missile Crisis has importance because it offers a comprehensive perspective on the concept of power when seen at both the governmental and individual levels. According to neorealist theory, states determine strategies based on their own interests, ignoring leaders' perceptions and domestic politics. Neoclassical theory does not focus on the dynamics of the system by analyzing in the context of leaders, domestic politics, reputation and bureaucracy. The crisis process was looked at in historical context, beginning with the Bay of Pigs Invasion landings and ending with the two governments reaching a mutual agreement. In addition, the situation was examined by comparing the two hypotheses. Both theories expanded the system by introducing differences and made its assessment of the Cuban Missile Crisis more comprehensive by doing multidimensional analyses.

GİRİŞ

Uluslararası sistemde geçmiŐten günümüze kadar var olan her devlet g kavramı çerçevesinde stratejiler geliŐtirmiŐ, güçlenmek için savaŐlara dâhil olmuş bazen kazanmış bazen de kaybetmiŐtir. G, sistemdeki aktörlerin diğer aktörler üzerindeki davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme yeteneği olarak grlmektedir (Dahl, 1957). G tanımlamasını sistem düzeyinde yapan neorealist perspektif, anarşik sistemin getirdiği bir zorunluluk olarak (Waltz, 1979) ele alırken, neoklasik realist görüş, gücün varlığını devletlerin liderlerinin algılarına göre Őekillendiđini (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016) vurgulamaktadır. Anarşik sistemde devletlerin varlıklarını devam ettirmeleri, güvenliklerini sağlamalarından ve sistemde var olan diğer aktörlerle girdikleri rekabetleri kazanmalarından geçmektedir (Morgenthau, 1948). Soğuk Savaş adı verilen 1947- 1991 yılları arasını kapsayan dönem g rekabetlerine sahne olmuş, güçlü devletleri krizin ve savaşın eşiğine getirmiştir. Bahsi geçen dönemde ön plana çıkan en önemli olay Küba Füze Krizi olmuştur. Krize giden yol, Fidel Castro'nun Küba'da devrim yapmasıyla baŐlamıŐtır (Gaddis, 2005). Amerika'nın devrimci ve sosyalist hareketleri önlemek için baŐlattıđı Domuzlar Körfezi çıkarması ile krizin adım sesleri duyulmaya baŐlamıŐ (Welch, 2013), Türkiye'ye Jüpiter füzelerinin yerleştirilmesi ve akabinde Küba'ya füzelerin yerleŐtirilmesiyle tepe noktasına ulaŐmıŐ ve deniz ablukası ve müzakere ile son bulmuŐtur (Ekmen, 2021). Mevcut büyük iki gücün devlet liderleri, süreç boyunca çıkarları ve algıları doğrultusunda hem saldırgan hem de savunmacı politikalar izleyerek birbirlerini dengelemeye çalıŐmıŐ ve krizin çıkmasını nleme yolunda adımlar atmaya hazır olduklarını göstermiŐlerdir (Yönet ve Macar, 2024). Makalenin yazılma amacı Küba Füze Krizi'ni neorealizm ve neoklasik realizm teorileri bağlamında, sistem ve lider düzeyli inceleyerek çok boyutlu bakış açısı ile ele almaktır. Bu çalışmada kriz, sistem düzeyinde anarşi, g arayışı, güvenlik ikilemi, caydırıcılık, dengeleme politikası ve göreceli kazanç bağlamında değerlendirilirken; birey düzeyinde liderlik ve algılama, devlet kapasitesi ve iç politika dinamikleri doğrultusunda incelenmiştir. Neorealist açıdan incelenirken ofansif- defansif ayrımı anahtar kavramlar üzerinden yapılmıŐtır. Liderlerin krize olan bakış açıları Merkez İŐtiharat TeŐkilatı (CIA)'nın gizliliği kaldırılmış raporları, karşılıklı mektuplaŐmalar ve Nikita Hruşov'un Foreign Affairs dergisine yazdığı "Barışçıl Bir Arada Yaşam" makalesi doğrultusunda tartıŐılmıŐtır. Teorik bağlamda yapılan incelemelerde, anahtar kavramlar ve süreç boyunca devletlerin uyguladığı davranışlar üzerinden makale kapsamı sunulmaya çalışılmıştır. İlk olarak teorik bir ereve sunulmuŐ, daha sonrasında olayın arka planı açıklanmıŐtır. Liderlerin stratejileri ve hamleleri her iki teori kapsamında incelenmiŐ ve sonuç kısmında ulaŐılan veriler tablo haline getirilip karşılaştırmalı olarak sunulmuŐtur. Makalede yöntem olarak vaka analizi benimsenmiŐ ve analiz uluslararası ilişkiler teorilerinden neorealist teori ve neoklasik realist teorileri bakış açıları çerçevesinde gerçekleŐtirilmiŐtir. Belirlenen teorilerin eksik yönleri ve artı yönleri vaka üzerinden gösterilmeye çalıŐılarak sistem ve birey düzeyindeki analizlerin yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Literatürdeki mevcut kriz incelemelerine ek olarak bütüncül bir yaklaşım doğrultusunda kriz yönetimine karşılaştırmalı bir bakış açısı sunulması hedeflenmiştir.

1. NEOREALİST VE NEOKLASİK REALİST PERSPEKTİFLER

Dünya tarihinin başlangıcından günümüze kadarki uluslararası ilişkiler düzenine baktığımızda, realist bakış açısı köklü ve etkili bir şekilde varlığını korumuş ve dünya düzeninin belirli bir bölümünde devletlerin stratejilerini etkileyerek sistemsel bir yapı oluşturmuştur. Realizm, devletlerin güç kavramını, anarşi algılarını, güvenlik problemlerini, uluslararası sistemdeki güç dağılımını, çıkarlarını, stratejilerini, hegemonya anlayışlarını, devletlerin doğasını ve dış politikalarını etkileyerek devlet düzeyinde uluslararası ilişkileri incelemiştir (Morgenthau, 1948). Klasik realizmin devlet davranışlarını açıklamada eksik kalmasından dolayı ortaya çıkan neorealizm yaklaşımı, devlet davranışlarını çok boyutlu inceleyerek uluslararası sistemin, doğasının ve gücünün aslında bu davranışları şekillendirmede rol oynadığını ileri sürmektedir. Savaşlar, devletler güç arayışı içinde olduğu için ortaya çıkar, düşüncesini savunan teorilerden biri olan neorealizm, temelde anarşi ve güç dengesi unsurlarından oluşur (Waltz, 2000). Waltz bu konuda uluslararası politikanın temel elementlerinin güç dağılımı, dengeleme süreçleri ve anarşik yapı tarafından belirlendiğini ifade eder (Waltz, 2000, ss. 39-40). Klasik realist görüşü benimseyen Morgenthau, devletlerin neden güç istediği sorusuna cevap aradığı eserinde insan doğası cevabını vermiş “insanlar doğası gereği kötüdür ve hep bir güvensizlik durumu söz konusudur” düşüncesini vurgulamıştır (Morgenthau, 1948, s. 4). Mearsheimer ise devletlerin neden güç istediği sorusuna “uluslararası sistem devletleri güç talep etmeye zorlar” cevabını vermiştir (Mearsheimer, 2013, s. 77). Neorealist bakış açısı öncelikle devletlerin rasyonel aktörler olduğunu ve devletlerin temel amacının hayatta kalmak olduğunu vurgulamaktadır (Waltz, 1979). Devletlerin hayatta kalmak için güçlenmesi ve kendilerine tehdit oluşturan güçleri bertaraf etmesi gerekmektedir. Bu konuda Waltz (2000) devletlerin sistemik faktörlerden dolayı birbirlerine saldırdığını öne sürerken Mearsheimer (2001), devletlerin hayatta kalmak için saldırgan stratejiler benimseyebileceğini dile getirmektedir.

Uluslararası düzende devletleri koruyacak üst bir güç yoktur, bu yüzden her devlet bir diğeri için tehdit oluşturmaktadır (Mearsheimer, 2013). Devletlerarası güç dağılımı uluslararası sistemde kutuplaşma olarak ortaya çıkmıştır. Tek kutuplu sistemde egemen güçlü tek bir devlet varken, çift kutuplu da iki güçlü devletin varlığından söz edilmektedir. En istikrarlı olan sistem çift kutuplu sistemdir, çünkü savaş çıkma oranı diğeri sistemlere göre daha düşüktür. İki kutuplu sistemde güçsüz devletler iki büyük gücün arkasında yer alarak güçleri dengeleme politikası izlemektedirler. Çok kutuplu sistemde ise istikrarsızlık vardır, güç dinamiğinin değişkenliği ve karmaşıklığı savaş riskini daha da arttırmaktadır (Waltz, 2000). Neoklasik realizm çok kutuplu sistem varsayımını sorgulayarak uluslararası sistemin sadece yapı üzerinden bir analiz yapılmasının uygun olmadığını vurgulamaktadır (Rose, 1998). Devletlerin iç politik dinamikleri ve liderlerin tehdit algıları unsurlarının analize dahil edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Firoozabadi ve Ashkezari, 2016). Rose tarafından yapılan bu eleştiri, sistem düzeyli bir analizin her zaman doğrudan sonuç vermediğini ve devletlerin mevcut düzendeki stratejilerini ve hamlelerini tam

olarak açıklayamadığı yönündedir. Bu bağlamda, devletlerin sistemdeki konumları güç dağılımına göre değil içsel motivasyonları ve siyasi oluşumlar aracılığıyla belirlendiği ileri sürülmektedir (Rose, 1998). Bu doğrultuda güç kavramına bakış açıları ise realizm ve neorealizm teorilerinin bakış açılarından farklı olarak, “Eğer güç uluslararası politikanın seyrini etkiliyorsa, bu büyük ölçüde devletler adına karar veren kişilerin algıları aracılığıyla gerçekleşir” şeklindedir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016, s. 20).

Uluslararası sistemde devletlerin stratejilerini, dış siyaset hamlelerini uluslararası sistemin getirdiği zorluklardan ziyade, devleti yöneten liderin tehdit algısı, devletin iç işlerinde yaşanan siyasi koalisyonlar, kurumsal yapılar ve devletin stratejik kültürü belirlemektedir (Yeşilyurt, 2017). Bu bağlamda neoklasik teori neorealizmin getirdiği sistem düzeyli analizine lider faktörünü de ekleyerek devlet düzeyindeki unsurları incelemeyi amaçlar. “Neoklasik realizm *sui generis* (kendine özgü) bir teori değildir, aksine realist geleneğin mantıksal bir uzantısıdır” (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016, s. 16). Belirtilen çerçeveden bakıldığında neorealizm ve neoklasik realizm arasındaki temel fark devletlerin dâhil oldukları sistemin incelenmesindeki analiz düzeyidir (Rathbun, 2008). Neorealizm, devletlerin davranışlarını anarşik düzen, güçler dengesi, güç dağılımı, güvenlik ikilemi gibi kavramlarla açıklamaktadır. Devlet dışı sistemin getirdiği zorunluluklar devletlerin hamlelerini belirlemektedir ve çıkarları doğrultusunda hareket etmeye zorlamaktadır (Waltz, 1979). Neoklasik realizm ise devletlerin tepkilerinin açıklanmasında sistem düzeyini yetersiz görmektedir. Bu yüzden devletlerin iç dinamiklerini oluşturan unsurları, liderler, siyasi kültür, iç politika unsurlarını analiz seviyesine dâhil etmektedir (Rose, 1998). Devletler kriz anlarında beklenmeyen davranışlar sergileyebilirler. Bu durum neorealist görüş tarafından açıklanmada yetersiz kalmaktadır. Bu doğrultuda neoklasik realist düşünce bu boşluğun doldurulması gerektiğini vurgulayarak "uyumsuz" ya da "beklenmeyen" politika tercihlerini liderler üzerinden açıklamaya ve belirli bir çerçeveye oturtmaya çalışmaktadır (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SSCB VE ABD

2.1. Soğuk Savaş

Soğuk Savaş olgusu İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle ortaya çıkan çift kutuplu dünya sisteminde hegemon güç olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 'nin dünya sahnesinde görünürlüğünün arttığı ve siyasi, askerî ve politik anlamda rekabet ettiği dönem olarak tanımlanmaktadır (Ekmen, 2021). Bu dönemde temel ideolojik ayrılık kapitalizm ve komünizm üzerinden yaşanmıştır (Ekmen, 2021; Yönet ve Macar, 2024). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB, Avrupa'nın doğusunu da kapsayacak şekilde komünist rejimleri etkisi altına alarak güçlenmeyi amaçlamış ve belirli ölçüde başarılı olmuştur. ABD bu hamle doğrultusunda “çevreleme politikası” adı verilen strateji çerçevesinde SSCB'nin etki alanını sınırlandırmak ve kapitalizm etkisini dünyada arttırarak güçlenmeyi hedeflemiştir (Ekmen, 2021). Batı Avrupa'daki gücünü arttırmak isteyen Amerika, Truman Doktrini'ni açıklayarak Marshall Planı adı verilen yardım planını uygulamaya koymuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025).

İkinci Dünya Savaşı'nda büyük zarara uğrayan Avrupa'nın yeniden ayağa kaldırılmasını hedefleyen Marshall Planı, SSCB'nin Doğu Avrupa'da güçlenmesini engellemek amacıyla ortaya atılmış ve Amerika'nın güç kaybetmesini önlemek için uygulanan bir dizi önlemden oluşmaktadır (Gaddis, 2005). Bu dönemde çift kutuplu dünya sistemi iki kutup arasındaki denge politikalarına göre şekillenmiş ve bir çok devlet komünist ya da kapitalist bloğa dahil olma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır (Leffler, 1999). Belirtilen durum savaş ve krizleri beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Kore Savaşı (1950) ve Berlin Krizi (1961) meydana gelmiş, mevzubahis iki ülke dolaylı olarak vekâlet savaşı adı altında çatışmalar yaşamıştır (Ekmen, 2021). Berlin Krizi'nde Almanya Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmüş, Batı Almanya kapitalist kampa dâhil olurken, Doğu Almanya'da komünist bir idare teşkil edilmiştir. (Yönet ve Macar, 2024). Kore Savaşı ise kuzeyde SSCB ve Çin destekli, güneyde Amerika ve Birleşmiş Milletler (BM) destekli bir çatışma olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, savaş hâli dünyada nükleer silah edinme yarışının hızlanmasına sebep olmuştur (Gaddis, 2005). Soğuk Savaş'ın ana teması haline gelen nükleer silahlanma iki hegemonik gücün balistik füze denemeleri ile hızlı bir ivme kazanmış “karşılıklı yok etme” (Mutual Assured Destruction - MAD) stratejisinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır (Gaddis, 2005, s. 80).

2.2. Küba'ya Füzelere Yerleştirilmesi

Küba Füze Krizi olarak adlandırılan ve Soğuk Savaş dönemine damga vuran olay örgüsünde iki ana aktör olarak ele alacağımız ABD ve SSCB, dünyanın çift kutuplu sisteminin iki süper gücüydü (Rose, 1998). 1945-1991 süresi boyunca devam eden Soğuk Savaş, bu iki ülkeyi hem ideolojik, politik ve askerî yönden etkilemiş, hem de nükleer savaşın eşiğine getirmiştir (Gaddis, 2005). Temelde SSCB'nin Küba'ya füze yerleştirmesi ve ABD'nin bu duruma verdiği tepki ile şekillenen olay, aslında iki süper gücün dünya üzerinde etkinliğini arttırmak için güç arayışına çıkması olarak değerlendirilmiştir (Leffler, 1999). Bu çerçevede Amerika, kendisinin de içinde olduğu Batı Bloğunu güçlendirmek için “çevreleme politikası” güderken Doğu Bloğu ise sosyalist rejimleri destekleyerek tek bir dünya rejimi görüşü benimsemiştir. Bu bağlamda iki kutup; ideolojik, askerî ve ekonomik olarak birbiri ile yarış içine girmiştir (Ekmen, 2021). 1959 yılında Küba'da Fidel Castro öncülüğünde sosyalist devrim gerçekleşmiş, bu meyanda Küba, doğu bloğuna yanaşmıştır. (Gaddis, 2005). Jeopolitik olarak Batı Bloğu bölgesinde yer alan Küba'da komünist ideolojinin filizlenmesi ve devrim gerçekleşmesi, (Lebow, 2000) Amerika'yı dış politikada zora sokacak bir duruma yol açmıştır (Yönet ve Macar, 2024). Çünkü Küba ile Amerika'nın sınır uzaklığı sadece 145 km'dir. SSCB'nin o bölgede varlık göstermesi ve ABD'ye üstünlük kurması rahatsız edici bir durum olarak ortaya çıkmıştır (Ekmen, 2021).

Bu bağlamda, bölgenin hegemon gücü, sosyalist rejimi zayıflatmak için yaptırımlar uygulamış ve askerî müdahalelerde bulunarak çevresindeki tehditten kurtulmaya çalışmıştır. Bilinen en büyük müdahale ise, 1961 yılında gerçekleşen Domuzlar Körfezi Çıkarmasıdır (Ekmen, 2021). Çıkarma, Amerikan güçleri tarafından başarısızlıkla sonuçlanınca, Küba SSCB ile yakınlaşarak büyük bir gücün arkasında yerini almak istemiştir (Norris, 2012). Bu argüman incelendiğinde Küba, iki kutuplu dünya sisteminde büyük

bir gücün arkasında yerini alarak kendini koruma ve güvence altına almak istemiştir (Waltz, 2000). SSCB açısından incelediğimizde ise, Küba'nın konumu ABD'nin üstünde siyasi, politik ve askerî anlamda bir baskı kurmak için üs olarak kullanılmaya müsaitti (Ekmen, 2021). Amerika çevreleme politikası gereğince batı ülkelerini koruma altına almak ve SSCB'yi caydırmak (Ekmen, 2021) amacıyla Türkiye'ye ve İtalya'ya orta menzilli balistik füzeler (Norris, 2012) yerleştirmiştir. Özellikle Türkiye'deki füzelerin Moskova'yı doğrudan vurabilecek bir konuma sahip olduğu göz önüne alındığında SSCB sınırında bir güvenlik tehdidinin var olduğu açıkça gözlenmektedir (Yönet ve Macar, 2024).

Küba ve SSCB arasında yapılan gizli anlaşmalar doğrultusunda Küba'ya R-12 ve R-14 füzeleri yerleştirilmiştir (Ataç ve Özcan, 2021). ABD'nin doğu kısmında yer alan eyaletlere yakın konuşlandırılan bu füzeler, Florida gibi büyük şehirleri hedef haline getirmiştir (Ekmen, 2021). Füzelerin konumlanması için tesis inşası devam ederken Amerikan istihbaratının durumu fark etmesi U-2 keşif uçuşu ile olmuştur. Yerleri tespit edilen füzeler, Amerika'da büyük bir çok etkisi yaratmış ve kriz başlangıcı olarak nitelendirilmiştir (Ekmen, 2021 s. 96). Nikita Hruşov, ABD'nin bu hamlesine karşı dengeleme politikası geliştirerek tehdidi bertaraf etmeyi amaçlamıştir (Ekmen, 2021). Bu bağlamda, Küba ile olan yakınlığı sayesinde Amerika'nın sınırına yakın bölgelerine aynı yaklaşımı benimseyerek silahlar konuşlandırması, bu stratejinin uygulanmasını ve iki büyük gücün birbirini dengelemesi olarak görölmektedir. Çünkü SSCB'nin Amerika'nın yakınında olması aynı zamanda askerî anlamda üstünlük kurarak psikolojik bağlamda yıpratma politikasını da devreye sokmaktadır (Yönet ve Macar, 2024).

3. KRİZ ANALİZİ VE LİDERLERİN KARAR ALMA SÜREÇLERİ

Devletler güç dengelerine göre çıkarları için hamleler yaparlar, bu doğrultuda hareket ederek stratejiler benimserler. Kriz anlarında uluslararası düzenin anarşik doğası gereği devletlerin birinci önceliği hayatta kalmak, ikinci önceliği ise güçlerini kullanarak çıkarları doğrultusunda hareket etmektir (Morgenthau, 1948). Füze krizi bu bağlamda liderlerin kriz anlarında anarşik sistemde nasıl kararlar aldığını göstermek için oldukça önemlidir. John F. Kennedy ve Nikita Hruşov yaptıkları açıklamalarla, birbirlerine karşı olan söylemleriyle dünya diplomasisine yön vermiş ve krizin rotasını belirlemişlerdir. Bu bağlamda liderlerin güç politikaları, dış siyaset stratejileri, nükleer silahların kullanımı ve bu hamleleri nasıl yorumlandığı, temsil ettikleri ülkenin dış siyaset politikasını da yansıtmaktadır.

3.1. Amerika Birleşik Devletleri- John F. Kennedy

1962 Küba Füze Krizi, Soğuk Savaş'ın en tehlikeli olayları arasında yerini almaktadır ve ABD Başkanı John F. Kennedy'nin liderlik tarzı ve aldığını kararlar krizin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (Miller, 1966). Kennedy, füzelere dair istihbarat almadan önce ve aldıktan sonraki stratejileri gizliliği kaldırılmış CIA belgeleri ile dünya kamuoyuna sunulmuştur (Ataç ve Özcan, 2021). ABD'nin önceki başkanlarından biri olan, James Monroe, 1823'te ortaya attığını Monroe doktrini ile ABD için bir çeşit

tecrit siyaseti yürütmüştür. Sovyetler'in batıdaki varlığı ve batıda askerî güç bulundurmasına başlamasıyla beraber, bu doktrin kriz zamanında Kennedy'nin karar alma sürecinde etkili olmuştur (Ekmen, 2021). Bu durumda, batı ve Avrupa yarımadasında Amerika dışında herhangi bir hegemon gücün varlığı düşünülemezdi (Lebow, 2000). Küba'ya füzelerin yerleştirilmesi bu bağlamda hem Avrupa hem de Amerika için tehdit oluşturmaktaydı. Kennedy'nin stratejilerinden bir tanesi mevcut statükoyu koruyarak savaş çıkmasını engellemek ve SSCB varlığını mevcut bölgeden geri çekmektir (CIA, Memorandum for the File, 1962). Bu bağlamda Kennedy'nin deniz ablukası stratejisi, Küba'ya yapılacak olması muhtemel olan askerî bir saldırı ya da SSCB'ye doğrudan saldırı stratejilerinden daha rasyonel bir karardır (Ataç ve Özcan, 2021). Deniz ablukası stratejisi sayesinde inşası devam eden füzelerin parça ve envanter giriş ve çıkışını kısıtlamak, askerî malzemelerin tedarik edilmesini engellemek, Sovyet varlığını çevrelemek ve kendi kontrolünde tutmak, Amerika için kontrollü ve sınırlı bir yanıt niteliğindedir (CIA, Memorandum for the File, 1962). Burada önemli olan diğer nokta ise deniz ablukası kararıdır. Bu karar ABD'nin kararlı duruşunu gösterse de doğrudan bir savaşa girmesini engelleyici karar niteliğindedir. Çünkü SSCB köşeye sıkışırca saldırganlaşabilir ve savaş riski oluşturabilir (Mearsheimer, 2001). Denizden kontrollü geçiş sağlanırsa bu durum güç dengelerini koruma ve caydırıcılık için önemli bir zemin oluşturur (Waltz, 1979). Güç dengesini korumak adına iki devlet için de bir açık kapı diplomasisi oluşturulmuş, masada müzakere etme şansı verilmiştir. Caydırıcılık açısından ise SSCB'ye bölge hâkimiyetinin kimin elinde olduğu hatırlatılmıştır (Yönet ve Macar, 2024). Kennedy'nin bu hamlesi uluslararası sistemde hem destekçi toplamasına, hem de Nikita Hruşov'un itibarının zedelenmesine sebep olmuştur. Doğrudan saldırmak yerine önlem almak ABD'nin uluslararası hukuk çerçevesinde hareket ettiğini göstermektedir ve karşı taraf herhangi bir saldırgan tavır sergilediğinde, kuvvet kullanma hakkı doğmaktadır (Ekmen, 2021). Herhangi bir tehdit algısından dolayı önlem almak ve hazırlık yapmak devletlerin güçlerini ve varlıklarını korumaya yönelik aldıkları önlemlerden bir tanesidir (Waltz, 1979). Bölgesel açıdan bakıldığında ise, SSCB'nin Küba'ya füze koyma girişimi ABD'nin bölge hâkimiyetini ve gücünü kaybettiği imajını vermek için oldukça önemli bir hamle olsa da karşı taraftan gelen etkili strateji taktiği rakibinin hamlelerini boşa çıkarmış ve durumu kendi lehine çevirmesini sağlamıştır (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Dengeleme politikası bağlamında Amerika bölgesindeki mevcut güç durumunu korumuştur (Ataç ve Özcan, 2021).

Amerikan Başkanı Kennedy, danışmanlarıyla yaptığı kısa etkili görüşmeler sonucunda diplomasiyi kullanarak kendi üstünlüklerini sağlamayı ve bu krizden karlı çıkmayı istemiştir. Bu bağlamda Kennedy, Hruşov ile olan iletişiminde savaş imasında bulunmadan diplomasiyi kullanarak hamle yapmıştır (CIA, Memorandum for the File, 1962). Hamleler ve söylemler, SSCB'nin Küba'dan füzeleri çekmesi üzerine tasarlanmış olup, sert söylem ve müzakere vurgulanarak, etkili bir strateji geliştirilmeye çalışılmıştır (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Kennedy ve danışman ekibi, rakip devletin düşüncelerini değiştirerek tehdidi ortadan kaldırmayı amaçlamış, güvenliğini koruma ve varlığını devam ettirme politikası izlemişlerdir (Waltz, 1979). SSCB'nin Küba'ya füze yerleştirmesi

uluslararası sistemdeki güç dengesini doğrudan tehdit eden bir hamle olmuştur (Waltz, 2000). Sistemdeki bu baskı, Kennedy'nin hızlı karar alması gerektiği yönünde üzerinde baskı oluşturmuştur (Rose, 1998). Devlet lideri bu kararı tek başına almak yerine Beyaz Saray'daki danışmanlarını da dâhil ederek iç siyaset unsurlarını da karar alma sürecine katmıştır (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Dengeleme stratejisi kararı sadece uluslararası sistemin getirdiği bir baskı ile değil, Amerika'nın kendi siyaset kültürü ve içsel politika anlayışı ile de bağlantılıdır (Rose, 1998). Kriz sürecinde alınan kararların tartışılması için ExComm adında bir danışman kurulu oluşturularak karar verme süreci olabildiğince Amerikan iç siyasetine bağlı olarak gelişmiştir (Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Kurulu oluşturan üyeler arasındaki görüş ayrılıkları, Kennedy'nin liderlik sürecinde iç siyasetteki güç dinamiklerini de göz önünde bulundurmasını zorunlu hale getirmiştir (CIA, Memorandum for the File, 1962). Kriz sırasındaki soğukkanlı yaklaşım ve çatışmadan kaçınma hamlelerinin benimsenmesi, lider algısı çerçevesinde devlet yapılanmasının ve içsel unsurlarının, dışsal baskılar sonucunda nasıl şekillendiğinin göstergesi olmuştur (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

CIA belgelerinde belirtilen tespitlerin başında Küba'ya yerleştirilen füzelerin Amerika'nın güvenliğini tehdit ettiği yönündeki değerlendirmeleri gelmektedir (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Güvenlik tehdidi doğrultusunda alınacak karar, nükleer savaşı başlatabilir ya da hiç savaş çıkmadan uzlaşma yoluna gidilmesini sağlayabilirdi. ExComm bu süreçte üç alternatif strateji üzerinde durmuştur; askerî harekât, hava saldırısı ve deniz ablukası (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Hava saldırısı yapılması halinde Sovyetler'in cevap vermesi koşulu göz önünde bulundurulup, olası bir savaşın içine girme riski değerlendirilmiş ve hava saldırısı hamlesi geri plana atılmıştır (CIA, Memorandum for the File, 1962). Ek olarak hava saldırısı ile SSCB, nükleer silahları devreye sokabilir ve olası bir kullanım durumu söz konusu olursa ABD için ağır sonuçlanabilirdi (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Askerî harekât fikri özellikle en çok tartışılan strateji olmuştur. Olası bir askerî müdahale durumunda izlenecek yol şu şekilde belirlenmiştir. Askerler karaya çıkıp nükleer silahın olduğu tesisi temizleyerek füzeleri etkisiz hale getirecekti (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Fakat harekât sırasında Sovyet askerlerinin karşılık vermesi halinde büyük bir savaş çıkma olasılığı vardı. Bu bağlamda Domuzlar Körfez Çıkarması'nda başarısız olan Amerika, bu durumun getirdiği prestij kaybını önlemek istediği için komite üyelerinden Savunma Bakanı özellikle askerî harekât planında ısrarcı olmuştur (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Nihâi olarak çatışma ve savaş riskinin en az olduğu deniz ablukası kararı verilmiştir. Küba'nın çevresinde bir savunma hattı oluşturularak giriş çıkışların kapatılması ve yardımların kesilmesi Sovyet askerlerinin Küba'da sıkışması anlamına gelmekteydi (CIA, Memorandum for the File, 1962). Bu doğrultuda ele alınan strateji caydırma politikasıdır. SSCB'yi caydırarak Küba'dan geri çekilmesini hedeflenmiştir (Ekmen, 2021). Kennedy ve kurul, temkinli ve hesaplı bir adım atarak hem Amerika'nın bölgesel gücünü korumaya devam etmesini sağlamak hem de Sovyetler Birliği'nin varlığını sona erdirmeye çalışmıştır (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Bu stratejik hamle, devletin dışarıdan gelen tehlikelere karşı iç unsurlarını kullanarak karar alma sürecindeki etkinliğini gözler önüne

sermektedir (CIA, Memorandum for the File, 1962). Krizin nihâi çözümlü Hruşov ve Kennedy arasında sağlanan müzakere sonrasında gelmiştir (Yönet ve Macar, 2024). Sovyetler, füzeleri geri çekerken; Amerika, Küba'yı işgal etmeyeceğine dair güvence vermiştir. Ek olarak Türkiye'deki füzelerin de gizlice çekilmesi kararlaştırılmıştır (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Diplomasi ve müzakere sisteminin güç dengesini tekrar oluşturmada önemi göz önüne alındığında, Amerika etkili bir yol izleyerek caydırıcı etki yaratmış Sovyetler Birliğinin planlarını bozarak krizi kendi istediği yöne çevirmiş ve istediği, verimi ve sonucu almıştır (Yönet ve Macar, 2024).

Füze krizinin öncesinde hazırlanan 7 Kasım 1957 tarihli "*Report To The President By The Security Resources Panel Of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival In The Nuclear Age*" başlıklı CIA raporunda Amerika'nın iki kutuplu dünya sisteminde mevcut gücünü korumak için yaptığı bazı stratejilere yer verilmiştir. Yayımlanan raporda, özellikle belirtilen nokta; füzelerin ve nükleer silahların devletler üzerindeki etkisidir. Mevcut çerçeveden bakıldığında, nükleer silahların diğer devletler üzerinde olan tehdit etkisi hem mevcut ülkeyi korumakta hem de tehdidin gerçekleşebilme ihtimaline karşı etkili bir caydırıcı güç olarak kullanılmasını sağlamaktadır (CIA, Report To The President By The Security Resources Panel Of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival In The Nuclear Age, 1957). Bu bağlamda füze krizinde, iki ülkenin de nükleer silaha sahip olması ve diğer devlet üzerinde üstünlük kurma amaçlı kullanma stratejisini benimsemesi, bu düşüncenin uluslararası sistemde somut bir örneği olarak görülmektedir (Ataç ve Özcan, 2021). Buna ek olarak, Kennedy'nin askerî alanda yaptığı hazırlıklar ve acil durum alarm seviyelerinin yükseltilmesi, Amerika'nın kararlı duruşunu pekiştirmiş ve kendi stratejisini diğer devlet üzerinde üstünlük sağlama bağlamında kullanmasına olanak sağlamıştır (CIA, Report to The President By The Security Resources Panel Of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival In The Nuclear Age, 1957). Amerika, elindeki stratejileri ve diplomatik yeteneklerini etkin bir şekilde kullanarak füze krizinin çözülmesinde ve mevcut güç koruma stratejisini devam ettirmede başarılı bir yol izlemiştir (Ataç ve Özcan, 2021). İncelemeler doğrultusunda ABD'nin stratejilerini belirlemedeki etkenler, hem sistemsel hemde bireyseldir. Kennedy, uluslararası sistemdeki güç dengelerini göz önünde bulundurup, sistemdeki mevcudiyetini korumuştur (Waltz, 1979). Bunun yanı sıra liderlik algısı, iç politika dinamiği ve prestijini korumak amacıyla bireysel kararlar da almıştır (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

3.2. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği- Nikita Hruşov

SSCB lideri Hruşov'un Küba'ya füzeler yerleştirmesi, sistemdeki güçler dengesini değiştirmeye yönelik bir strateji olarak değerlendirilmektedir (Miller, 1966). Türkiye'deki ve İtalya'daki füzelere karşılık Küba'ya füzeler yerleştirmesi, denge politikası benimsediğini göstermektedir (Lebow, 2000). Kriz süresince hem risk alan hem de uzlaşmaya yönelen bir lider olarak görülmektedir (Norris, 2012). Süreç boyunca iki lider arasında iletişim mektup aracılığıyla gerçekleşmiştir. Nikita Hruşov, 27 Ekim 1962 de John F. Kennedy'ye yazdığı mektupta Sovyetler Birliği'nin kriz sırasındaki tutumunu açıkça belirtmiş ve ülkesinin hangi doğrultuda ilerleyeceğini göstermiştir. Türkiye'deki füzelerin kendi ülkesi için tehdit

oluşturduğunu varsaydıklarını ve bu bölgedeki füzelerin geri çekilmediği taktirde Küba'daki füzelerin de çekilmeyeceğini söyleyerek karşılıklı anlaşma yoluna gitmeyi teklif etmiştir (Khrushchev, 1962). Karşılıklı füze yerleştirme hamleleri, dünyada nükleer savaşın eşiğine gelindiği şeklinde yorumlanmış ve devletlerin, özellikle SSCB'nin, saldırgan bir tavır izlediği görüntüsü olmuştur. Sovyetlerin füze hamlesi, kendi nüfuz ve etki alanını korumak ve Batı Bloğunun üstünlük kurma çabasına karşı aldığı önlemler arasında yerini almaktadır (Yönet ve Macar, 2024). Ayrıca, SSCB kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek gücünü maksimize etme (Mearsheimer, 2001) ve batıdan gelebilecek her türlü tehdidi en az seviyeye indirme görüşünü benimsemiştir (Norris, 2012). Nikita Hruşov, John F. Kennedy'nin müzakere ve diplomasi yoluyla kendilerine gönderilen taleplerin ön koşul olarak zorunlu tutulmasının, işbirliği ve ortak karar alma konusunu zorlaştırdığını belirtmektedir (Kennedy, 1962; Khrushchev, 1962). SSCB'nin Küba'ya füze yerleştirme hamlesi, Jüpiter füzelerinin Türkiye'ye yerleştirilmesinden kaynaklı olduğu düşünölmektedir (Yönet ve Macar, 2024). Hruşov, Amerika'nın bu hamlesine karşı bir tepki göstermek zorunluluğu hissetmiştir (Ataç ve Özcan, 2021). Sovyet ideolojisi temel alınarak devletler sistemindeki prestij kaybını önleme zorunluluğu doğrultusunda hareket edilmiştir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Zira Sovyetlerde o dönem içerde birtakım tartışmalar meydana gelmiştir (Gaddis, 2005). Bu doğrultuda Hruşov'un, liderliğini iç siyasette pekiştirip dışarıya güçlü gözükmesi gerekmektedir. Sovyetler'de yaşanan iç siyasi karışıklıklar dış siyaseti de etkilemiş ve liderin karar alma sürecindeki sert tavrının pekişirmiştir (Smith, 2018). Devletin içinde yaşanan güvenlik probleminin liderlerin güç anlayışı doğrultusunda dış politika yolu ile açığa çıkartması, iç politik çevrenin dışarıya olan etkisini kanıtlar niteliktedir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Hruşov'un füze yerleştirme hamlesinde sadece güvenlik ikileminin oluşturduğu dış tehditlere ve baskılara değil (Waltz, 1979) aynı zamanda içsel siyasetin de etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Rose, 1998). Hruşov'un uzlaşma önerisi bu bağlamda SSCB'nin dünya sahnesinde gücünü koruma ve ulusal güvenliğinin sağlanması isteği doğrultusunda gerçekteleşmiştir (Khrushchev, 1962). Hem içerde hem dışarıda mevcut gücünü koruyarak sistemde kalmayı hedeflemiştir (Mearsheimer, 2001).

Hruşov'un 1959 tarihinde, Küba Füze Krizi'nden önce, kaleme aldığı *"Barışçıl Bir Arada Yaşam"* makalesinde sosyalizmin ve kapitalizmin dünya sisteminde dengeleyici unsur olarak görev aldığını ve dünyada uzlaşma isteniyorsa rekabetin barışçıl şekillerde yapılmasını gerektiğini savunmaktadır (Khrushchev, 1959). Amerika'nın Türkiye'ye nükleer başlık yerleştirmesi, Sovyetler için güvenlik ikilemi yaratmış ve güç dengesini koruma isteğini uyandırmıştır. Karşı hamle olarak Küba'ya füzelerin yerleştirilmesi aslında, ABD'nin yayılcı politikasına karşı dengeleyici hamle olarak görölmüş, mevcut düzenin devamı hedeflenmiş ve nötrleştirilmeye çalışılmıştır (Mearsheimer, 2001). Her iki devlet, kendi savunmasızlıklarının farkına varmış ve bu durum denge yaratmıştır (Waltz, 1979). Hruşov, saldırgan değil savunmacı davrandığını öne sürerek bunu denge politikası gütmeye araç olarak kullanmış ve diplomatik yolla krizin aşılması için çözüm önerisi sunarak barış yanlısı olduğunu tüm dünyaya göstermeyi hedeflemiştir (Yönet ve Macar, 2024). Füzelerin yerleştirilmesi kararını alırken sadece SSCB'nin çıkarları değil, Doğu Bloğundaki sosyalist devlet destekçilerinin de çıkarlarının

korunması hedeflenmiştir (Leffler, 1999). Amerika işgali ile karşı karşıya olan Kuba'ya füzelerin yerleştirilmesi hem müttefik olan devletin korunmasını hem de rakip olan devletin caydırıcılık noktasında geri adım atmasını sağlamasını hedefleyen önemli bir adımdır (Ekmen, 2021).

SSCB'nin batı ile olan ilişkilerinde izlediği politikayı anlatan “*Barışçıl Bir Arada Yařam*” makalesi, Sovyetlerin dış politika yaklaşımı ve batı ile olan iletişimini ele alarak çatışmacı tavır yerine barış yanlışı bir dūřünceyi desteklediğini vurgulamaktadır (Khrushchev, 1959). Makaledeki söylemleri doğrultusunda, Hruřov'un pragmatik bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. Ancak 1962 yılında Kuba Fūze Krizi'nin çıkması, Sovyetlerin 1959 yılından (Khrushchev, 1959) 1962 yılına kadarki politikasında değişiklik yarattığını (Khrushchev, 1962) söylemek mümkündür. Hruřov, makalesinde uluslararası ilişkilerde çatışmayı azaltmak için işbirliği ve denge politikası güttüğünü belirtmiş (Khrushchev, 1959), fakat kriz sırasında saldırgan bir duruş sergilemiş ve güvenlik tehdidi doğrultusunda nükleer krize dāhil olmuştur (Norris, 2012). Sovyetler liderinin dūřünce tarzındaki bu dönüşümde Sovyetler Birlięi'nin iç bürokratik süreci ve siyaset kültürünün etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Rose, 1998). Kriz sırasında SSCB, doğrudan ulusal güvenlik kaygısı ile stratejilerini belirlemiştir (Miller, 1966). Soęuk Savař dönemi başlangıcından itibaren yaşanan nükleer silahlanma yarışı, devletlerin çift kutuplu sistemde güçler dengesinde kalarak eşitlik sağlama çabası olarak da adlandırılmaktadır (Rose, 1998). Bu minvalde Hruřov'un Kuba'ya fūze yerleştirilmesi karşı tehdide karşı denge kurma politikası olarak görülmektedir (Lebow, 2000). Güvenlik kaygıları, mevcut konumdaki liderin hamle değişikliklerinin ve eylemlerinin şekillenmesinde rol oynamış (Mearsheimer, 2001), krizin liderlik tarzı bağlamında kişişelleştirilmesine yol açmış ve Sovyet i politikasını bu doğrultuda etkilemiştir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Hruřov, Sovyetler Birlięi'ndeki liderlik pozisyonunu pekiştirmek ve daha da güçlü hale getirmek için batıya karşı sert ve saldırgan davranmak zorunda hissetmiştir (Rathbun, 2008). İç siyasette kendi partisinin daha da güçlenmesini istemiş, kendi meşruiyetini arttırmak için sistemde güçlü gözükmek istemiştir. Eęer dış siyasette gücünü arttırırsa, iç siyasette de gücünü pekiştirerek en güçlü lider hale gelmiş olacaktır (Yönet ve Macar, 2024). Sovyetler Birlięi'nin saldırgan bir tavır izlemesinin diğer bir sebebi ise mevcut liderliğini ve askerī gücünü dünyaya göstermek istemesiydi (Rathbun, 2008). Füzelerin yerleştirilmesi ile Kuba'ya asker gönderilmesi Hruřov'un kendi ideolojik güç anlayışını yansıtmıştır. Bu bağlamda dış politika hamlesini doğrudan etkilemiştir (Yönet ve Macar, 2024).

Nikita Hruşov ve John F. Kennedy diplomatik yollarla masaya oturduğunda karşılıklı füzelerin mevcut ülkelerden çekilmesi kararı (Öcal, 2017) ve Kuba'nın işgale uğramayacağına dair Amerika tarafından verilen söz, SSCB açısından, kendi çıkarlarının korunması ve yanında yer alan devletlerin güvenliklerinin sağlanarak savaş çıkmadan diplomasi ile sonuçlandırılması olarak algılanmış ve barışa giden yolda güvenli adımlar atılmasına yönelik bir gelişme olarak yorumlanmıştır (Yönet ve Macar, 2024). Bu durum, SSCB'nin kriz yönetimindeki ideolojisini yansıtmaktadır (Khrushchev, 1962). İki kutuplu dünya sisteminde, devletlerin kendi güvenliklerini ve müttefik devletlerin güvenliğini istemesi, güçler dengesinin sağlamasında önemli bir unsurdur (Rose, 1998). İki devlet karşılıklı şartlar sunarak kendi politikaları ve stratejileri doğrultusunda göreceli kazanç sağlamayı hedeflemiştir. Hruşov'un

yazdığı makalede (Khrushchev, 1959) ve Küba Füze Krizi'nde gösterdiği tavır arasında bir çelişki varmış gibi gözükebilir, (Kennedy, 1962; Khrushchev, 1962) fakat stratejik rekabet her zaman uluslararası sistemin doğasında vardır. Bu durum, devletlerin her zaman yüzleşmekte olduğu ve olacağı bir güvenlik problemidir. Sovyetler Birliği'nin diplomasi doğrultusunda krizin çözülmesini istediği düşünüldüğünde, masada elinin güçlü olması için caydırıcılık kullanması gerekmektedir. Eğer bir devlet anarşik uluslararası sistemin doğasında lider olmak istiyorsa, hem caydırıcı güç politikaları kullanmak zorunda hem de hayatta kalmak ve varlığını sürdürebilmek için güçlenmesi gerekmektedir (Yönet ve Macar, 2024). Bu bağlamda füze krizi, Sovyetlerin kendini koruma ve hayatta kalma çabası için doğal gözüdürken, Amerika için tehdit edici bir politika gibi yorumlanmaktadır (Ekmen, 2021). Her ne kadar tezatlık ve ikilem var gibi gözüksede devleti, politikalarını ve stratejilerini oluşturmada birbiri ile orantılı olduğu görülmektedir. Hruşov, uzlaşma yanlısı olduğunu göstererek barışçıl çözümden yana olduğunu savunmuş (Khrushchev, 1959) ancak aynı zamanda riskli hamleler yaparak Sovyetlerin güç politikasını ve gücünü koruma amacını ortaya koymuş ve kendi çıkarlarını güvence altına almak istemiştir (Khrushchev, 1962). Kriz süresince SSCB tarafında her türlü ihtimal göz önünde bulundurulmuş, verilen kararlar hem sistemsel hemde bireysel olarak alınmıştır. Hruşov, dengeleme ve caydırıcılık politikalarını etkili bir şekilde uygulayarak sonuç almayı hedeflemiştir (Yönet ve Macar, 2024).

4. NEOREALİST VE NEOKLASİK REALİST ANAHTAR KAVRAMLARI İLE KRİZ ANALİZİ

Uluslararası ilişkiler teorileri, dünya düzeninde yaşanan olayları belirli bir bakış açısı geliştirerek, sistematik bir şekilde ele almayı hedefleyen bir alandır. Dünyadaki büyük savaşlar ve krizler, devletlerin karar alma mekanizmalarının nasıl şekillendiği konusunda önemli ipuçları içermektedir. Bu bağlamda ele alınan Küba Füze Krizi, neorealist çerçevede anarşik uluslararası sistemin yapısını, devletlerin nasıl hareket ettiğini, devletlerin güvenliklerini nasıl sağladığını ve güç arayışının devletlerin karar verme sürecini nasıl etkilediğini anlamak için kritik bir örnek konumundadır (Mearsheimer, 2001). Sistemin yapısında üst bir otoritenin bulunmaması devletlerin kendi güvenliklerini sağlamalarını zorunlu kılmaktadır (Waltz, 1979). Anarşik uluslararası sistem doğrultusunda kriz ele alındığında, SSCB'nin Küba'ya füze yerleştirmesi sistemde kendi güvenliğini sağlamaya yönelik bir adım olduğu gözlemlenmektedir (Yönet ve Macar, 2024). Bu doğrultuda, Amerika'nın deniz ablukası kararı incelendiğinde (Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962), nükleer silah kullanımına karşı kendi devletini korumak için aldığı önleyici bir karar olarak değerlendirilebilir (CIA, Brief Discussion with the President, 1962).

Küba'ya füzelerin yerleştirilmesi her ne kadar ABD'ye karşı bir cevap niteliğinde yerleştirilmiş olsada, diğer bir temel sebebi de SSCB'nin güç arayışı içinde olmasıdır. Hem nükleer silah yerleştirip hem de askerî varlık olarak bulunması, doğrudan rakip devlet ile karşı karşıya gelme olasılığını artırma hamlesi olarak görülmektedir (CIA, Report To The President By The Security Resources Panel Of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival In The Nuclear Age, 1957). Çift kutuplu sistemde,

bir devletin kendi tarafında olan bir devleti koruma amaçlı bahane sunarak hamle yapması doğrudan güç arayışı içinde olduğunun önemli kanıtlarından biridir (Waltz, 2000). Küba'ya füze yerleştirilmesi sadece fiziksel anlamda güç arayışı içerisinde değil aynı zamanda psikolojik olarak da güç arayışı içinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda, CIA raporlarında ifade edilenlere göre, SSCB, psikolojik ve stratejik anlamda ABD üzerinde güç arayışı içindedir ve gücünü artırarak karşı devletin zayıfladığı imajını vererek üstünlük kurma peşindedir (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962; CIA, Brief Discussion with the President, 1962). ABD'nin Domuzlar Körfezi Çıkarması ve askerî müdahalesi, SSCB tarafından müttefikine yapılan bir tehdit olarak algılanmıştır. Sovyetler Birliği, stratejik ortağını korumak için harekete geçerek füzeleri Küba'ya yerleştirmiştir (Yönet ve Macar, 2024). Bu hamleyi, Amerika doğrudan bir endişe verici durum olarak algılayıp deniz ablukası girişimini başlatmıştır (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Uluslararası düzende bir üst otorite bulunmadığı için devletlerin kendi güvenliğini sağlama çabaları genellikle diğer devletler tarafından tehlike olarak algılanmaktadır (Waltz, 1979). SSCB'nin füzeleri yerleştirmesi, Batı bölgesindeki güç dengesini bozmuş ve savaş riskini oluşturmuştur. Doğrudan askerî müdahale durumu bu bağlamda artmıştır (CIA, Memorandum for the File, 1962). Devletlerin kendilerini korumak için güvenlik önlemlerini arttırmaları diğer devletlerin silahlanmalarına sebep olurken (Mearsheimer, 2001), aynı zamanda saldırgan bir politika izlemeye itmektedir (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962).

Devletler sadece hayatta kalmak istemezler, aynı zamanda uluslararası arenada en güçlü devlet olarak güç kapasitelerini korumak isterler (Mearsheimer, 2013). Nikita Hruşov'un Küba'ya füze yerleştirme hamlesi ve bölgedeki askerî varlığını arttırmasının temel sebebi Batı bölgesindeki hâkimiyetini güçlendirerek hegemon güç olma düşüncesi olduğu varsayılabilir (Yönet ve Macar, 2024). Devletler mevcut durumlarını ve güçlerini korumayı kabul etmez, hep daha fazla güçlenerek güçlerini korumayı hedeflerler (Mearsheimer, 2013). Krize bu bağlamda bakıldığında, Sovyetler her ne kadar Türkiye'deki füzelere karşılık olarak Küba'ya füze yerleştirmiş olsa da, stratejik açıdan sistemdeki gücünü pekiştirerek karşı hamle yapması, Sovyetler'in küresel çapta hegemon devlet olma ve gücünü artırma amacını taşıdığı şeklinde yorumlanabilir (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962).

Kennedy'nin deniz ablukası hamlesi SSCB ile doğrudan bir temas geçmek yerine mevcut güç düzenini koruyarak füzelerin Küba'ya konuşlanmasını engellemektedir (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Amerika'nın diplomatik çabayı ve müzakere yolunu benimseyerek masada anlaşmaya varma çabası krizi engellemeye yönelik doğrudan bir hamle olarak değerlendirilmektedir (Ataç ve Özcan, 2021). Sovyetlerin Küba'daki füzelerini geri çekmesine karşılık Amerika'nın da Türkiye'deki Jüpiter füzelerini geri çekme hamlesi, mevcut statükonun korunması sağlanmış ve olası savaş riskini ortadan kaldırmıştır (Ekmen, 2021). Hruşov'un Küba'ya füze yerleştirme stratejisi açıkça, SSCB'nin güvenlik hedefini saldırgan bir şekilde ortaya koyarken (Mearsheimer, 2013), Kennedy'nin diplomasi yoluyla sonuca gitmesi ve olası bir çatışmadan kaçınması savunmacı açıdan ABD'nin ideolojisini göstermektedir (Waltz, 1979).

Devletler; öz egemenliğini korumak, güç dengesini sağlamak ve mevcut gücünü ellerinde tutmak için uluslararası sistemdeki diğer devletlerle ilişkilerinde dengeleyici politikalar üretmek zorundadır. Bu politikalar, devletlerin artan güçlerine karşı diğer devletlerin önlem alması ve dengeleyici unsur olarak mevcut sisteme giriş yapması ile oluşmaktadır (Waltz, 1979). Küba'ya füzelerin yerleştirilmesi, Amerika'nın genişleme politikasına karşı bir dengeleme hamlesi olarak okunabilir (Yönet ve Macar, 2024). Soğuk Savaş döneminde dünya, iki kutuplu bir güç sistemi içerisindeydi ve Amerika, yayılmacı düşünce doğrultusunda Türkiye ve İtalya'ya füzeler yerleştirmişti (Norris, 2012). Bu durumu dengelemek isteyen Sovyetler Birliği Küba'ya füze yerleştirerek mevcut sisteme giriş yapmış, Amerika'nın gücünü arttırmasının önüne geçecek dengeleyici araç olmuştur. Çünkü iki büyük devletten birinin güç kazanması, diğeri için tehdit unsuru oluşturmaktaydı (Yönet ve Macar, 2024). Amerika'nın psikolojik olarak ele geçirdiği üstünlüğü ve genişleme düşüncesini Sovyetler'in füze konuşlandırarak bozması, güç avantajını etkisizleştirmek için oldukça etkili bir yöntemdir (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Bu hamleler, Amerika'nın strateji değişikliğine giderek diplomasi yolunda ilerlemesini sağlamıştır (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Deniz ablukası girişimi, Sovyetlerin diplomatik yollara başvurmasını zorunlu kılmış, savaşmadan müzakere edilmesi fikri dengeleyici unsur olarak kullanılmıştır (CIA, Memorandum for the File, 1962).

Göreceli kazanç arayışı, devletlerin kriz anlarında birbirlerinin etkili hamlelerine karşı geliştirdikleri stratejiler doğrultusunda elde ettikleri avantajları betimlemek için kullanılmaktadır (Waltz, 1979). İki büyük gücün, savaşma riskinin olduğu Küba Füze Krizi'nde, diplomatik yollarla masaya oturan iki devlet bu krizden göreceli olarak kazançlar elde etmiştir (Yönet ve Macar, 2024). Sovyetler'in füze yerleştirme hamlesine karşı deniz ablukası kararının alınması (CIA, Memorandum for the File, 1962), iki devletin dengeleme politikaları arasında göreceli kazanç sağlama hedefleri doğrultusunda değerlendirildiğinde, her biri birbirinin gücünü dengeleyerek üstünlük kurmayı amaçlamıştır (Ataç ve Özcan, 2021). Bu doğrultuda üstünlük kurmadan, birbirlerini etkisizleştirip, masaya oturup krizin çözülmesi için atılan adımlar, her iki devlet için de göreceli kazanç niteliği taşımıştır (Ekmen, 2021). Doğu ve Batı Bloğu'nun iki önemli gücü füzelerin yarattığı nükleer tehdit karşısında savunmasızlıklarıyla yüzleşmiş ve buna karşı önlem ve tedbirler almak istemiştir (Öcal, 2017). Bu durum birbirleri üzerinde güvenlik tehdidi yaratmıştır. Mevcut güçlerini korumaya devam eden taraflar, masadan eşit bir şekilde ayrılmış, iki ülkedeki füzeler kaldırılmıştır (Öcal, 2017).

Neoklasik realizm liderlerin kişisel algılarının verdikleri kararlarda etkili olduğunu vurgulamaktadır. Uluslararası sistemde devletleri yöneten liderlerin bireysel aldıkları kararlar ülkelerin stratejilerini belirlemede önem arz etmektedir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Küba Füze Krizi özelinde John F. Kennedy, diplomatik yollara başvuran bir lider olarak ön plana çıkmaktadır. Liderlik tarzı soğukkanlı, temkinli olduğu için, aldığı kararlar diplomatik yollarla çözümü destekler nitelikte olmuştur (CIA, Report To The President By The Security Resources Panel Of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival In The Nuclear Age, 1957). ExComm ile yapılan görüşmelerde askerî müdahale kararı ön plana çıksada nükleer tehdidin yıkıcı sonuçlarından kaçınmayı amaçlayarak dengeleme

politikası izlenmesi hedeflenmiştir (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Bu bağlamda, Kennedy müzakerelere ve anlaşmalara güvenerek, etkili bir çözüm yolu olduğunu savunmuştur (CIA, Brief Discussion with the President, 1962). Amerikan toplumunun algısı açısından bakıldığında, olası bir askerî müdahale, nükleer kriz riskini artıracak için iç politikada lider üzerindeki baskı artacak ve toplumsal bir kaosa sebep olacaktı. Bu açıdan, Kennedy, iç siyasette karışıklık yaşaması durumunda ikinci kez seçimlere giremeyecek olması ve otoritesinin sarsılacağı algısı doğrultusunda hareket etmiş, krizi önleyerek temkinli bir yaklaşım benimsemeyi hedeflemiştir. Ülke çıkarları ve ideolojisi doğrultusunda kendisi krizi olabildiğince az zarar ile atlattı ve diplomatik yollarla karşı devleti caydırmayı strateji olarak benimsemiştir (Yönet ve Macar, 2024). SSCB açısından değerlendirdiğimizde Hruşov'un liderlik algısı Kennedy' de olduğu gibi iç siyaset ve güç odaklı olduğu görölmektedir (Leffler, 1999). Bu bağlamda, Küba'ya füzeleri yerleştirerek batıdan gelen güvensizlik algısı doğrultusunda dış siyaset hamlesi gerçekleştirmiştir. İç diplomaside oluşan güvensizlik ve tehdit algısı Hruşov'un güç kaybeden bir lider olarak algılanmasına sebep olabilirdi. Gücünü ve liderliğini pekiştirici bir hamle yapması onu hem iç hem de dış politikada daha güçlü gözükmesini sağlamış ve caydırıcılık algısı yaratmıştır (Yönet ve Macar, 2024).

Devletlerin kapasiteleri, dış siyasette karar alma stratejilerini etkilemektedir. Asker, silah kapasitesi sadece sayı olarak değil, mevcut gücün nasıl kullanılması gerektiği konusunda da önem arz etmektedir. Ekonomik, diplomatik ve bürokratik destek, devletin iç yapılanması doğrultusunda şekillenerek karar alma sürecinde liderler için önemli bir etken haline gelmektedir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). ABD yönünden bakacak olursak, çevreleme politikası gütmesi, Türkiye'ye nükleer başlık yerleştirmesi bu bağlamda, güçlü ve konvansiyonel askerî yeteneklere sahip olan bir devlet konumunda olduğunu göstermektedir (Ekmen, 2021). ExComm'un kurulması ve kararların ortak alınması (CIA, Brief Discussion with the President, 1962; CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962), mevcut durumdaki devletin gücünün nasıl kullanılması gerektiğini belirlemede iç siyasetin önemini artırmaktadır (Rose, 1998). Diplomatik bir çözüm arayışı, iç diplomatik baskının ve halkın tepkilerinin bir sonucuydu (Yönet ve Macar, 2024). Nükleer bir savaş çıkması durumunda Amerikan halkı doğrudan hedef konumundaydı. (Ekmen, 2021). Askerî operasyon ya da hava saldırısı kararı Amerikan halkını doğrudan hedef haline getireceği için deniz ablukası kararıyla uzlaşma çabalarına girilmesi (CIA, Memorandum for the File, 1962), Kennedy'nin halkın desteğini kazanma çabasıyla doğrudan bağlantılı bir hamledir.

SSCB tarafından bakarsak, askerî çatışma ve nükleer kriz riskinin göze alındığı görölmektedir (Leffler, 1999). Bu durum, güvenlik ikilemi yaratmış ve doğrudan sıcak bir savaşın eşiğine gelinmiştir (Mearsheimer, 2013). Gerçekleştirilen bu sert hamle, Hruşov'un liderlik ve iç politika dinamiğini yansıtmaktadır (Rose, 1998). Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği merkezî yönetim ile yönetilmekteydi (Gaddis, 2005). Bu açıdan bakıldığında güçlü bir lider, hem iç siyasette hem dış siyasette caydırıcı olmalı ve halkının güvenliğini sağlamalıydı. Gücünü pekiştirirse, iç siyasetteki dengeler kendi lehine dönebilirdi (Leffler, 1999). Bu doğrultuda Küba da saldırgan bir tavır izlemiş olsa

da, nükleer bir kriz çıkması durumunda kendi halkının ve iç politika baskılarının doğrudan etkileneceğini biliyor olması stratejisinin diplomasi olarak değiştirmesinde etkili olmuştur (Yönet ve Macar, 2024). Göreceli kazanç elde etmeyi hedefleyerek gücünü korumayı amaçlamıştır (Waltz, 1979).

Liderlerin itibar kaygısı, onları sistem düzeyinde kendi algıları doğrultusunda davranmaya zorlamaktır (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016). Bu bağlamda Domuzlar Körfez çıkarması'nda başarısızlığıa uğrayan Amerika ve Kennedy, itibar kaybını önlemek ve gücünü pekiştirmek için çevreleme politikası uygulayarak, Türkiye'ye Jüpiter füzelerini yerleştirmiştir (Ekmen, 2021). Sovyetler Birliği, mevcut durumu tehdit olarak algılayarak, Küba'ya füze yerleştirmiş ve sistemdeki gücünü ve liderliğini pekiştirmek istemiştir (Yönet ve Macar, 2024). Bunun sonucunda ABD, deniz ablukası kararı alarak, SSCB'yi diplomasi yapmaya zorlamıştır (CIA, Memorandum for the File, 1962). Prestij ve bürokrasi bakış açısı ile baktığımızda, liderler güçlerini korumak ve güçlü algısı yaratmak için karşılıklı olarak saldırgan tavırlar sergilemiştir. Hem iç politika dinamikleri hem de dış politika dinamikleri g algısı ve prestij kavramlarına göre şekillenmiştir (Rose, 1998). Soğuk Savaş'ın getirdiği rekabet ortamı, liderlerin ve ülkelerinin brokrasilerine yansımış ve aldıkları kararlarda algı faktörünün etkili olduğunu göstermiştir. Çünkü neoklasik teoriye göre g algısı uluslararası sistemin gidişatını etkiliyorsa, bu devletler adına karar veren liderler tarafından gerçekleşiyor demektir. Her ne kadar olası bir savaş riski hep var olsa da iki devletin çatışmasının olağan olması durumunda kazanan olmaması, anlaşma düşüncesinin her zaman iki devletin de gündeminde olduğunu göstermektedir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

Sonuç olarak Küba Füze Krizi hem neorealist hemde neoklasik realist anahtar kavramları üzerinden ele alındığında uluslararası sistemin yapısal dinamikleri (Mearsheimer, 2013) ve devletlerin içsel faktörleri arasındaki etkileşim (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016) açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Neorealizm anahtar kelimeleri; anarşik sistem, güç arayışı, güvenlik ikilemi, saldırgan-savunmacı görüş, caydırıcılık, dengeleme politikası, göreceli kazanç bağlamında incelendiğinde, krizin temelde çift kutuplu sistemin getirdiği sıfır toplamlı bir g mücadelesi olduğu sonucuna varılmaktadır (Waltz, 1979). ABD ve SSCB anarşik düzenin getirdiği ortamda güvenlik ikilemi doğrultusunda hareket etmiş ve güçler dengesini kendi lehine çevirmek amacıyla stratejik ve politik hamlelerde bulunmuştur (Yönet ve Macar, 2024). Neoklasik realizm anahtar kelimeleri; liderlik ve algılama, devlet kapasitesi ve iç politika dinamikleri bağlamında incelendiğinde SSCB'nin karar alma sürecinde iç politika dinamikleri önemli bir etken olmuş ve yapılan hamlelerdeki caydırıcılık unsurunu arttığı gözlemlenmiştir (Ekmen, 2021). Benzer şekilde, ABD Başkanı Kennedy yönetim içindeki farklı görüşleri dengelemek için ExComm kurulunu kurmuştur (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). SSCB Soğuk Savaş'ta, dış politikada bir g gösterisi sergilerken, ABD'nin biraz daha dengeleme politikasına bağlı kaldığı grlmektedir (Yönet ve Macar, 2024).

SONUÇ

Soğuk Savaş dönemi, ABD ve SSCB'nin güç mücadelesi gerçekleştirdiği uluslararası sistemde çift kutuplu bir dönem olarak ön plana çıkmıştır (Gaddis, 2005). Bu çalışmada, neorealist ve neoklasik realist açıdan sistem ve birey düzeyinde krizin yönetilmesi ve karar alma süreçleri incelenmiş olup, ulaşılan sonuçlar teorilerin temel ilkeleri ile uyumluluk göstermektedir. Krize giden yolda yapılan ilk hamle Domuzlar Körfez Çıkarması olarak bilinmektedir. Amerika'nın Batı Bloğunda komünizmi engellemek amaçlı başlattığı bir harekâttir (Ekmen, 2021). Neorealist perspektiften bakıldığında güçler dengesi sağlama politikası ile uyumluluk göstermektedir (Waltz, 2000). Neoklasik realist açıdan bakıldığında ise SSCB'nin Küba ile yakınlaşmasına bir tepki olarak verilmiştir (Firoozabadi ve Ashkezari, 2016).

Amerika'nın "çevreleme politikası" bağlamında Türkiye'ye Jüpiter füzelerini yerleştirmesi (Ekmen, 2021) neorealist teoriye göre Küba'daki rejim değişikliği ile doğrudan bağlantılıdır. Anarşik sistemin getirdiği bir zorunluluktan dolayı Amerika, çevreleme politikası uygulamış, tehdit hissettiği için füzeleri Sovyetlerin yakınına konuşlandırmıştır (Mearsheimer, 2001). Neoklasik realist açıdan bakıldığında ise Küba'daki rejim değişikliğinden kaçan vatandaşların bulunması, Amerika'nın iç siyasetindeki seçmen ve halk baskısını artırmıştır. ABD, füzeleri yerleştirerek hem iç politikadaki halk ve bürokratik baskılara cevap verme zorunluluğu hissetmiş hem de gücünü koruyarak lider pozisyonunu pekiştirmek istemiştir. Liderlerin "çevreleme ve yayılma politikaları" küresel sistemde iç politika da meşruiyet sağlama çabası olarak görülebilir (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

Küba'ya füzelerin yerleştirilmesi, neorealist perspektiften bakıldığında, Sovyetler Birliği'nin güçler dengesini kendi lehine çevirmesi olarak görülmektedir (Waltz, 2000). Jüpiter füzelerine karşılık olarak yerleştirilen nükleer silahlar, Amerika'nın stratejisini bozmaya yönelik bir hamledir. Hem caydırıcılık hem de dengeleme politikası izleyen Sovyetler Birliği, uluslararası sistemden gelen tehditlere cevap verme kapasitesini göstererek güçler dengesi yaratmış ve rasyonel davranarak olası riskleri bertaraf etme yolunda adım atmıştır (Yönet ve Macar, 2024). Neoklasik açıdan bakıldığında füzelerin yerleştirilmesi kararı liderin tehdit ve güç algısı ile doğru orantılı olacak şekilde gerçekleşmiştir. Nikita Hruşov, hem iç hem dış politikada algı yönetimi yaparak sistem üzerindeki yerini sağlamlaştırmaya çalışmıştır (Ripsman, Taliaferro ve Lobell, 2016).

Amerika'nın füzelere cevaben verdiği deniz ablukası stratejisi neorealist açıdan bakıldığında bölgedeki gücünü korumaya çalışarak Sovyetlerin stratejisini etkisiz hale getirmeyi amaçlamıştır. Anarşik sistemin getirdiği tehdiğe karşı alınan bir önem olarak yorumlanan karar, Sovyetlere karşı dengeleme politikası ve güç dengesi oluşturmak isteyen Amerika için rasyonel bir tepki olmuştur (Waltz, 1979). Neoklasik açıdan bakıldığında, karar Kennedy'nin Sovyetlerle doğrudan savaşa girmeden kriz yönetimindeki başarısını ortaya çıkarmaktadır (Rathbun, 2008). Kennedy, füze krizine çözüm olarak ExComm adında bir kurul oluşturulmasını talep etmiştir. Kurulda hava saldırısı, askerî harekât ve deniz ablukası kararları üzerinde yoğun bir taştışma yaşanmış, deniz ablukası kararının faaliyete geçirilmesi gerektiği kararı

alınmıştır (CIA, Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba, 1962). Bu karar, Amerikan Başkanını savaş karşıtı bir lider olarak göstermiş ve iç politikada halkın desteğini kazanmasına sebep olmuştur. Dış politikada ise bölgesel gücünü korumak isteyen ve savaş yerine anlaşma yoluna giden korumacı bir Amerika imajı çizilmiştir (Firoozabadi ve Ashkezari, 2016).

Neorealist perspektif, Küba Füze Krizi'ni anarşik sistem, güç arayışı, güvenlik ikilemi, caydırıcılık, saldırgan ve savunmacı görüş, dengeleme politikası ve göreceli kazanç anahtar kavramları üzerinde sistem düzeyli ele alan bir bakış açısı kazandırmıştır. Neoklasik realist perspektif ise, liderlik ve algılama, devlet kapasitesi, iç politik dinamikleri anahtar kavramlarından bir değerlendirme yaparak katkı sağlamayı hedeflemiştir. Her iki teori Küba Füze Krizi'nde strateji belirlemede, politik kararlar almada önemli birer araç olmuştur. Fakat, neorealist teori, krizi sistem düzeyinde inceleyip, bireysel faktörler olan liderleri ve onların algılama biçimlerini anlamada eksik kalmıştır. Neoklasik realist teori ise, sistemsel dinamiklere daha az odaklanarak birey bazında incelemeler yapmıştır. Genelleştirmelerden uzaklaşarak liderlerin ve onların algılarının devletlerin stratejilerini belirlediği sonucuna varılmıştır. Her iki teorinin güç tanımlamaları, sistem ve birey minvalinde farklılıklar oluşturarak, uluslararası ilişkiler teorilerine zenginlik katmıştır. Farklı düzeylerdeki incelemeler doğrultusunda çok yönlü kriz değerlendirmesi yapılmasını mümkün kılmışlardır.

Bu çalışmanın temel hipotezi, Küba Füze Krizi'nin sadece uluslararası sistemin yapısını oluşturan dinamiklerle değil, aynı zamanda liderlerin algısı ve iç siyaset unsurlarıyla da şekillendiğidir. Bu doğrultuda iki düşünceyi temsil eden teorilerle birlikte kriz karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma şu sorulara odaklanmıştır. Küba Füze Krizi'ni incelenmesinde neorealist ve neoklasik realist yaklaşımlar arasındaki farklar nelerdir? Uluslararası sistemde yaşanan bir kriz sistem ve birey düzeyinde nasıl ele alınabilir? Krize giden süreçte devletlerin kriz yönetim stratejileri nasıl belirlenmiştir? Bu temel sorulara cevap arayarak kriz analizinde oluşturulan teorik çerçevenin belirleyiciliği tartışılmakta ve karşılaştırmalı bir analiz sunulmaktadır. Hazırlanan tabloda ise teorik kısım da belirlenen farklar ortaya konmuştur. Anahtar kavramlar, yaklaşım, güç tanımı, krize olan etkisi, eksikleri ve sonuç adı altında başlıklar belirlenmiş ve özet niteliğinde olması sağlanmıştır.

Tablo 1: Neorealist ve Neoklasik Realist Perspektiflerin Karşılaştırması

Konu	Neorealist Perspektif	Neoklasik Realist Perspektif
Anahtar Kavramlar	Anarşik sistem, güç arayışı, güvenlik ikilemi, caydırıcılık, saldırgan ve savunmacı görüş, dengeleme politikaları, göreceli kazanç	Liderlik ve algılama, devlet kapasitesi, iç politik dinamikler
Yaklaşım	Sistem düzeyli analiz	Birey odaklı analiz
Güç Tanımı	Sistem düzeyinde güç dengesi	Bireylerin algısı ve devlet kapasitesi üzerinden güç değerlendirmesi
Küba Füze Krizi'ne Etkisi	Strateji belirleme ve politik karar alma sürecinde sistemsel faktörlere odaklanır	Liderlerin algıları ve iç politik faktörler üzerinden değerlendirme yapar
Eksiklikleri	Liderlerin ve bireysel faktörlerin etkisini yeterince açıklayamaz	Sistemsel dinamiklere daha az odaklanır
Sonuç	Uluslararası ilişkiler teorilerine sistem ve birey düzeyindeki farklı güç tanımlamalarıyla zenginlik katar	Çok yönlü kriz değerlendirmesine olanak tanır

(Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

KAYNAKLAR

- Ataç, K. zcan, B. (2021). 1962 Küba Krizi: Amerikan Arşivleri zerinden Bir Okuma. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(39), 521-562
- CIA, Reading Room. (1962, 17 Ekim). *Brief Discussion with The President*. Erişim adresi: https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP80B01676R001900100012-0.pdf&ved=2ahUKEwiYvImX1fSLAxXiSfEDHY_TLH4QFnoECBkQAQ&usg=AOvVaw2FxP75jdbyTZDiGPwwn-GH
- CIA, Reading Room. (1962, 18 Ekim). *Joint Evaluation of Soviet Missile Threat in Cuba*. Erişim adresi: https://www.cia.gov/readingroom/docs/cia-rdp78t05449a000200030001-8.pdf&ved=2ahUKEwi_hv651fSLAxUKQfEDHXBeF8QQFnoECBQQAQ&usg=AOvVaw3umzVCzrg3S3LBDAYw_8wy
- CIA, Reading Room. (1962, 17 Ekim). *Memorandum for The File*. Erişim adresi: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.cia.gov/resources/csi/static/888b1a6acc282f122ec52b60c61bce99/Cuban-Missile-Crisis-1962-1.pdf&ved=2ahUKEwis1avM1fSLAxX3QvEDHUvbLvwQFnoECBQQAQ&usg=AOvVaw2p6EbTF7r5oie6pJ5XSgIR>
- CIA, Reading Room. (1957, 7 Kasım). *Report to The President by The Security Resources Panel of The ODM Science Advisory Committee: Deterrence & Survival in The Nuclear Age*. Erişim adresi: <https://www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp86b00269r000300020003-3>
- CIA, Reading Room. (1962, 19 Eyll). *Special National Intelligence Estimate: The Military Building in Cuba*. Erişim adresi: https://www.cia.gov/readingroom/docs/DOC_0000242425.pdf&ved=2ahUKEwjrv4Lf1fSLAxXdQvEDHXIrMNAQFnoECCMQAQ&usg=AOvVaw3_O699VkrQ2G3vyJyuvhkH
- Dahl, R. A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215
- Firoozabadi, J. & Ashkezari, M. (2016). Neo-Classical Realism in International Relations. *Asian Social Science*, 12(6), 95-105
- Ekmen, B. (2021). Zorlayıcı Diplomasi Bağlamında Kba Fze Krizi'nin Analizi. *Journal of Diplomatic Research*, 3(1), 91-108
- Gaddis, J. (2005). *The Cold War: A New History*, The Penguin
- Kennedy, J. F. (1962). *Letter from President Kennedy to Chairman Khrushchev*. Erişim Adresi: <https://microsites.jfklibrary.org/cmc/oct22/doc4.html?>
- Kissinger, H. A. (1962, Kasım 22). *Reflections on Cuba. The Cuban Missile Crisis*. Erişim adresi: <http://www.cubanmissilecrisis.org/lessons-not-involved/henry-kissinger/>
- Khrushchev, N. (1962). *Letter from Chairman Khrushchev to President Kennedy*. Erişim Adresi: <https://microsites.jfklibrary.org/cmc/oct27/doc4.html?>
- Khrushchev, N. (1959). On Peaceful Coexistence. *Foreign Affairs*, 1(38), 1-18
- Leffler, M. P. (1999). The Cold War: What Do "We Now Know"? *The American Historical Review*, 104(2), 501-524
- Lebow, R. N. (2000). The Cuban Missile Crisis (CIAO İçin Hazırlanan Modl). *Columbia International Affairs Online (CIAO)*
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W.W. Norton & Company
- Mearsheimer, J. J. (2013). Structural Realism. In T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith (Eds.), *International Relations Theories: Discipline And Diversity*, ss.77-93, Oxford University
- Miller, N. R. (1966). *The Cuban Missile Crisis in The International System* (Yayımlanmamış Seminer devi, Siyasi Bilimler 220B). University of California

- Monroe, J. (1823). *The Monroe Doctrine*. Erişim Adresi: https://www.gilderlehrman.org/history-resources/spotlight-primary-source/monroe-doctrine-1823?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAm-67BhBIEiwAEVftNnLh7omYeomootn88rqMRuOcKT2T3tXHEYkwYxvweBWwg0rrAdvlTxoCE1cQAvD_BwE
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations The Struggle for Power And Peace*. Alfred A Knopf
- Norris, R. S. (2012, 24 Ekim). *The Cuban Missile Crisis: A Nuclear Order of Battle, October/November 1962* [Woodrow Wilson Center Sunumu]
- Öcal, M. (2017). Soğuk Savaş'tan Bir Kesit: Yapısal Değişiklikler Ve Bloklar Arası İlişkiler (1960-1991). *Research Journal of Politics, Economics And Management*, 5(2), 166-185
- Prifti, B. (2014). *Continuation in US Foreign Policy: An Offensive Realist Perspective* (Yüksek Lisans Tezi). USF Tampa Graduate Theses And Dissertations. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://digitalcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6584&context=etd>
- Rathbun, B. (2008). A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism As The Logical And Necessary Extension of Structural Realism. *Security Studies*, 17(2), 294-321
- Ripsman, N. Taliaferro, J. Lobell, S. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press
- Rose, G. (1998). Neoclassical Realism And Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), 144-172
- Sever, A. (1997). Yeni Bulgular Işığında 1962 Küba Krizi Ve Türkiye. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 52(1), 647-660
- Smith, N. R. (2018). Can Neoclassical Realism Become a Genuine Theory of International Relations? *The Journal of Politics*, 80(2), 742-746
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2 Ağustos). Marshall Planı. Atatürk Ansiklopedisi. Erişim adresi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/marshall-planı/>
- Yalvaç, F. (2022). Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar. *Devlet Sistem Ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, 131- 183, İletişim
- Yeşilyurt, N. (2017). Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, ve Steven E. Lobell, Neoclassical Realist Theory of International Politics (Kitap İncelemesi). *Uluslararası İlişkiler*, 14(55), 119-124
- Yönet, G. & Macar, O. (2024). Karşılaştırılmal Dış Politika Analizi Ekseninde: Küba Füze Krizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Dergisi*, 2(2), 59-71
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*, Addison-Wesley
- Waltz, K. N. (2000). Structural Realism After The Cold War. *International Security*, 25(1), 5-41
- Welch, D. A. (2013). The Cuban Missile Crisis. İçinde A. F. Cooper, J. Heine, & R. Thakur (Ed.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, ss. 1-11, Oxford